

EKLESIASTES

Murung'agen e Re Ke Babyor Ney

Fare ke Babyor ni Eklesiastes e bay riy e leam rok be' nib mo'on nib Filosofer ni i tafinaynag ma be leamnag fan e biney e tamilang nib ngoch nap'an ma ba mo'maw', ma bo'or ban'en riy nde mat'aw mra i ngochan'uy me kireban'uy ngay; aram fan ni leamnag ni par ko biney e tamilang e ba m'ayfan. De yag ni nge nang fan e leam rok Got u rogon nma gagiyegnag e girdi'. Machane yugu aram rogon me fonownag e girdi' ni ngu'ur maruwelgad nib gel ma ngar felfelan'gad ko gubin ban'en ni be pi' Got ngorad u n'umngin nap'an ni yad be par u roy u fayleng.

Bo'or ban'en ni be yog Filosofer u roy nra luf lanin'uy yungyal'. Machane bochan ni bay e re ke babyor ney u Bible e nge dag nre michan' ni be weliy e Bible murung'agen e ri бага' nrayag ni weliy murung'agen e salep'lep' nge tururuw ko girdi' ni bang ko biney e yafos. Bo'or e girdi' nike bi'eg e re ke babyor ney make guy ir riy, ni bod ni sap nga therek. Yug aray rogon ni bay e salep'lep' nge tururuw ko re ke babyor ney, machane Bible e be ognag ngodad e l'agan' ngak Got ni ri aram e n'en ni be pi' fan e yafos rodad.

Gathon e Re Ke Babyor Ney

Bay fan e yafos? 1:1—2:26

Thin ni murung'agen e yafos 3:1—11:8

Tin kan ning-chiylen 11:9—12:8

Sul u daken 12:9—14

Yafos e ba m'ayfan

¹ Irera' e thin rok ba Filosofer, ni be' nib pagel ni fak David, ni i pilung u Jerusalem.

² Rib m'ayfan, bm'ayfan, thin ni yog fare Filosofer. Yafos e ba m'ayfan, gubin nib m'ayfan.

³ U nap'an e yafos rom e ka mu parnag e maruwel, ni maruwel nib gel, ma mang gam'ingin ni nge yib i m'ug? ⁴ Be yib boch e mfen ma be thumur boch, ma fayleng e ka be par ni kargon.

⁵ Yal' e ka be yib ngalang, ma ku be yani ling nga but', ni ku be gur i yan ko gin ni tabab riy. ⁶ Nifeng e ku be thow i yan ko yimuch, ma ku be thow i yan ko lel'och — ni be chelchel me sul bayay. ⁷ Gubin e lul' ma be map' nga maday, machane day e ku be par ni der sug.

Ma ran e ku be sul ko gin ni tabab e lul' riy, ngki sul ngki map' bayay. ⁸ Urngin ban'en ma be sor i yan ko thay parwon — ni thayparwon ni dabyagi weliy ko sabathin. Lan owchadad e ri dabi gaman ko tin be guy; teldad e ri dabi gaman ko tin be rung'ag.

⁹ N'en ni ka ni rin' ko som'on e ku yira rin' bayay. Ma n'en ka ni mu'nag ko som'on e ku yira mu'nag bayay. Dariy ban'en nib be'ech u polo' e fayleng. ¹⁰ Ra ga'argad, "Amchangar, ba'aray ban'en nib be'ech!" Ma danga', ya gubin ni ka ni mu' i rin' kakrom ni dawor ni gargelegdad.

¹¹ Dariy be' ni be yib woran ngan' e n'en nike thumur ni ka'a nrin', ma ku dariy be' u lan e tin bayib e rran nra yib woran ngan' e n'en ni yibe rin' e chiney nge ta'boch.

Tin ni nang fare Filosofer rogon

¹² I gag, fare Filosofer, e ug mang pilung u Israel u lan yu Jerusalem. ¹³ Gu turguy ni ngug gay mu

gu fil urngin e tin ka ni mu'nag u lan e re fayleng ney.

I Got e ke tay ere gafgowney nga dakendad. ¹⁴ Kugguy urngin e tin ni kan mu'nag u roy u fayleng, ma nggog ngom, urngin ma ba m'ayfan. Bod ni yibe lol'oeg e nifeng. ¹⁵ Dabiyag ni ngam k'iyag e n'en ni kani buguy; ma dabiyag i the'eg rom e tin ndariy.

¹⁶ I ga'ar lanin'ug, "Ku gu mang be' nib mo'on nib sorok, nib ga' e gonop rog ngak gubin e pi'in ni ur gagiyeg niged yu Jerusalem ni yad bm'on rog. Ku gu nang e bin rriyul' e gonop nge llowan'." ¹⁷ Gu duwgiliy ni nggu fil ko mang e thil u thilin e llowan' nge balyang, nge gonop nge aliliy. Machane gu pir'eg ni ku ta'reb rogon ko gu be lol'oeg e nifeng. ¹⁸ Feni ri ga ba gonop e aram feni be gel e magfan' rom; feni yo'or ni ga be nang, e aram feni ri ga be gafgow.

2

¹ Gu leamnag ni nggu rin' e tin gub felan' ngay mu ggay nggu pir'eg ko mang e felfelan'. Machane mu gu pir'eg ni ku ba m'ayfan. ² Gu wan gu pir'eg ni minmin e bbalyang, ya binem e felfelan' e dabi fel' ngom. ³ U gu trulnag e gonop, mu gu leamnag ni nggu felfelan' nigeg ko wayin me fel' e yafos rog. Gu leamnag ni irera' e bin th'abi fel' e kanawo' ni nge par e yafos ko girdi' riy, ni aray feni ngoch nap'an u fayleng.

⁴ Kug mu'nag boch e maruwel nib gagang'. Ku gu toy boch e naun ngog ma ku gu yung boch e milay' ni *grape*. ⁵ Gu ngongliy yung i milay' nge yung i ban'en ni gu fal'eg rogon nggu yung gubin

mit e gek'iy ngay nma yib wom'ngin; ⁶ gu ker e pi lipath ni nge mit e ran riy, ni fan ko gek'iy. ⁷ Gu chuw'iy e sib ni pire', ma boch e sib e ni diyannag u lan e tabnaw rog. Pire' e gamanman rog ngak e pi'in ur pired u Jerusalem. ⁸ Ku gu ulunguy e silber nge gol ni i yib ko pi chibgil ko pilung ko fapi nam ni ug gagiyeagnag. Pumo'on nge ppin e ur tang niged gag, ma urngin e ppin ni yag ngog e ke thum' ngaru' oren e tin ma yim' e pumo'on ni bochan.

⁹ Rriyul, ni gu ba madangdang ngak e pi'in ni ku ur pired u lan yu Jerusalem, ma gonop rog e de pageg bangiyal'. ¹⁰ Urngin e tin ni gu ba'adag e go' yag ngog. Dariy bmit e felfelan' ni gu siyegneg riy. Gu uf uf ko urngin e tin ni gu maruwliy, ma urngin e pin'ey e aram puluwog. ¹¹ Ma aram mu ug leamnag rogon urngin e pin'en ni ku gu ngongliy nge feni gel e maruwel ni ug tay riy, mu gu nang ni dariy ban'en ni fan. Bod ni gu be lol'oeg e nifeng ndariy gam'ingin ngabang. ¹² Ya demutrug rogon, ma reb e pilung e kemus nrayag ni nge rin' e tin ki i rin' e bin kafram e pilung.

Ma aram mu gu tabab i leamnag ko ri mangfan e gonop, tharthar nge balyang. ¹³ Ahh, ku gu nang, "Gonop e bfel' boch ko balyang, ni rbod rogon e tamilang ni bfel' boch ko lumor. ¹⁴ Girdi' nib gonop e ba tamilangan' ko uw e gin be sor ngay, ma pi'in yad bbalyang e dar nanged." Machane ku gu nang ni ta'ab n'en e be son nagdad ni gadad gubin. ¹⁵ Mu gu leam mug ga'ar, "N'en ni be buch rok e pi'in balyang e ku ra buch rog. Ere mang e n'en nrayag ngog u fanag gonop?" Mu gu fulweg, "Dariy, ta'abn'en ma dariy." ¹⁶ Dariy be' nra yib

ngan' e pi'in gonop ara pi'in balyang. U lan e pi rran ni bayib e gadad gubin ni yira pagtalindad. Gadad gubin ndabisiy ni gadad ra yim', ni pi'in gonop nge pi'in balyang ni ta'reb rogon. ¹⁷ Ere yafos e ke yib i aw ni dakriy fan u wun'ug, ya gubin ban'en riy ma dariy ban'en nike yag riy ngog kemus ni oloboch. Urngin riy mab m'ayfan; ku ug lol'oeg e nifeng.

¹⁸ Dariy ban'en ni gu maruwliy nggu thognag nib ga'fan u wan'ug, ya bay gu digey nga pa' e en ni bayib nga luwag, ¹⁹ rayag ni be' nib gonop fa bbalyang, mini e manang? Me milfan gubin e tin ni ku gu maruwliy ngak, nge urngin ni yag-nag e gonop rog ngog ko re fayleng ney. Gubin nib m'ayfan. ²⁰ Ma aram mu gu kolngan'ug ni ug maruwel nib gel. ²¹ Mu maruwliy ban'en u ga'ngin e gonop rom, nge llowan rom, nge fanam salap, ma aram ma ga pag ni urngin nga pa' be' nde maruwliy. Rrib m'ayfan, made mat'aw! ²² N'umngin e yafos rom ma um maruwel ma be magafan'um, ere mang e yira guy nike yib riy? ²³ N'umngin nap'an ni ga be par, ma urngin e pin'en ni ga be ngongliy e dariy ban'en ni beyib riy ngom ma kemus ni magfan' nge amith lanyan'. Ni mus ko nep' ma lanin'um e der toffan. Urngin nib m'ayfan.

²⁴ Bin th'abi fel' ngak be' ni nge rin' e nge abich me garbad me felfelan' ko tin ke thognag. Ma ku gu nangfan e chiney, ni mus ko biney ni yib rok Got. ²⁵ Ya ku bu uw rogon me yag ngom ban'en ni ngam koy fa ngam felfelan' ngay? ²⁶ Got e pi' e gonop, nge llowan' nge felfelan' ngak e pi'in

yad ma rin' e tin nib magan' ngay, machane ma tay e pi tadenen ni ngar marwelgad, ngar thog naged ban'en miyad cha'riy, ma aram e n'en keyag ngorad e bay ni pi' ko pi'in yad bfel' u wan' Got. Gubin nib m'ayfan. Bod ni yibe lol'oeg e nifeng.

3

Ngal'an urngin ban'en

¹ Urngin ban'en nma yib u roy u fayleng e ma yib ko ngiyal' nike duwgiliy Got.

² Ma turguy ngal'an e gargel nge ngal'an e yam'; nge ngal'an e woldug ni ngan yung nge ngal'an ni ngan pug;

³ nge ngal'an ni ngan thang e pogofan nge ngal'an ni ngan gol nige; nge ngal'an ni ngan buthug nge ngal'an ni ngan toy.

⁴ Ma turguy ngal'an ni nge kireban'uy nge ngal'an ni nge felan'uy; nge ngal'an e dolol'oy nge ngal'an e churu';

⁵ nge ngal'an ni nge par e galicha' niyow bmabgol nge ngal'an ndabi par e galmabgol nga ta'bang;

nge ngal'an ni nga ni pi' e felan' nge ngal'an ndab ni pi' e felan'.

⁶ Ma turguy ngal'an ni ngan gay ban'en nge ngal'an ni nge yan ban'en nga bang; nge ngal'an ni ngan chibgiliy ban'en nge ngal'an ni ngan n'ag ban'en;

⁷ nge ngal'an ni ngan guchthuy nge ngal'an ni nga nip'; ngal'an ni ngan th'ab gulungey nge ngal'an ni ngan welthin.

8 Ma turguy ngal'an e t'ufeg nge ngal'an e fa-nenikay;

ngal'an e mael nge ngal'an e gapas.

9 Mange ke yag ngodad ko gabin e maruwel rodad? 10 Kug guy e maruwel nike pi' Got ngodad ni nga'ud muruwliyed. 11 Ke turguy ngal'an urngin ban'en ke tay. Ke taydad ni gadad ba'adag ni ngad nanged e tin bay nga m'on ni bay fini yib, machane de taydad ni nge tamilangan'dad ko tin nike m'ay i leamnag rok ni nge rin' aram ko tabolngin nge yan i mada' ko tungun. 12 Ere ku gu nang ni n'en ni nge rin' be' e nge par nib felan' me tiyan' ko tin be rin' u nap'an ni be par nib fos ko biney e tamilang. 13 Gadad gubin ndabisiy ni ngad abichgad ma gadad garbod nge felan'dad ko tin kad muruwliyed; ya pin'ey ni gubin e tow'ath rok Got ngodad.

14 Gubin ban'en nma rin' Got e ra par ndariy n'umngin nap'an. Dabiyag ni ngan puthuy ban'en ngay ara nchuweg ban'en riy. Ke tay Got ni aray rogon ni fan e nge par e girdi' ni bay madgun u wun'rad. 15 Tin bay e ka ba kakrom ni immoy; ma tin bayib e ki' immoy. I Got e be gagiyegnag ni tin immoy kakrom ke chuw, e ngki yib i m'ug bayay nge bayay.

Tin nde yal'uw ni yibe rin' u fayleng

16 Gathi kemus ara', ku er rogon ni ku gguy ni denen ni kireb e be yin' luwan e tin yal'uw nge tin mat'aw ko biney e tamilang. 17 Kugog ngog nike lungug, "Got e bayi duwgiliy e n'en ni nge rin' ngak e tin nib mat'aw e girdi' nge tin ntagan, ya gubin ban'en nge gubin e ngongol e bay yib i m'ug ma

bay nrin' u ngal'an nike m'ay i duwgiliy rok Got.”
¹⁸ Mug t'ar u wan'ug ni Got e be sikeng nagdad e girdi' ni nge dag ngodad ni gathi ri gadad ba thil ko gamanman. ¹⁹ Ya ta'reb rogon e n'en ni nge yib ngak e girdi' nge gamanman. Ya yad ra yim' ni yad gubin. Ta'reb rogon e pogofan ni bay rorad. Girdi' e gathi bfel' rogon boch rok e gamanman, ya yafos ko biney e tamilang e mm'ayfan ngorow niyow l'agruw. ²⁰ Ta'ab yang i ban'en e bayi yan e girdi' nge gamanman ngay, bay rsulod ngar ngal'gad ni fiyath ya ra sumgad ko fiyath. ²¹ Mini' e rayag rok ni nge micheg ni ya'al ko girdi' e ra yan ngalang, ma ya'al ko gamanman e ra yan nga fithik' e but'?
²² Ma aram mu gu nang ni n'en th'abi fel' ni nge rin' be' e nge felfelan' ko tin wom'ngin e maruwel rok. Dariy ban'en ni rayag ni ngad rin'ed. Ya dariy kanawo'en me nang e n'en ni yibe rin' u tomuren nike yim'.

4

¹ Ma aram mu gu sap bayay nga urngin e tin be buch nde mat'aw u lan e re fayleng ney. Ma pi'in ka ni gafgow nagrad e yad be yor, ma dariy be' nra aywegrad. Dariy be' nra aywegrad ni bochan e pi'in ni be gafgow nagrad e yad e bay gelingrad. ² Me awan'ug ko pi'in karm'ad karanod; kabfel' wa'athrad ko pi'in kiyad bfos. ³ Machane ri kabfel' wa'athan e pi'in ndawor ni gargelegrad, ni darguyed e tin nde mat'aw ni be buch u lan e re fayleng ney.

⁴ Mu ku gu nang ko mangfan nma maruwel e girdi' nib gel ni nge fel' rograd: fan e be awan'rad ko tin bay rok e pi'in yad bbuguliyoror. Machane

ba m'ayfan. Bod ni yibe lol'oeg e nifeng ⁵ yad be yog nib balyang be' nike uchmiy pa' ngak nge pag ir nge li' e mak'iy. ⁶ Dabisiy ni arregon, machane kabfel' ni nge yag ngom ni buchuuw, nib gapas lanin'um, ko bin nge thay parwom ni gubin ngiyal' ni ga be maruwel nga l'agruw raba' i pa'am, ni ga be guy rogon ni ngam focholiy e nifeng.

⁷ Ku reb e ban'en ni ku gguy ko yafos nib m'ayfan. ⁸ Ba'aray be' nma par rok ni go' ir. Dariy fak ni pumo'on, fa walagen ni pumo'on, ma maruwel ni gubin ngiyal', ma der gaman u lanyan' ko fel' rogon ni bay rok. Fan ngak mini' e tinef e maruwel ni aram feni almarin me pag ni da ki un ko felfelan'? Ku ara' reb nib m'ayfan — ma ba gafgow e par riy.

⁹ L'agruw e bfel' ko ta'reb, ni bochan e yow ra peth miyow maruwel ni bfel' rogon. ¹⁰ Fa'anra paraw bagyow me ayweg bagyow nge sak'iynag. Machane fa'anra be' ni go' ir nra paraw, ma rib gafgow, ni bochan e dariy be' nra ayweg. ¹¹ Ma fa'anra yib e garbeb, ma l'agruw ni' e rayag nra molow nga ta'bang miyow par ni yow ba magwal. Ma urogon ni nge m'ay e ulum rom ni go' gur? ¹² L'agruw ni' e rayag ni ngar tapngiyew yow u ba cham nike yibnag be' ma fa'anra ta'bagyow mra waer. Ba yil' i tal nni ngongliy u dalip yil' e gaf e ba mo'maw ni nge math'.

¹³ Kabfel' rogon be' nib pagel ni dariy ban'en rok ma ba gonop, ngak be' nib pilung nike pilbithir ma bbalyang ni der ma fanay e fanow rok be', ¹⁴ ni yug aram rogon ni yan u kalbus nga tagil' e pilung ara ni gargeleg u tafen nib gafgow. ¹⁵ U gu learnag

murung'agen gubin e girdi' nma par ko re fayleng ney, mu gub gu na'ab ngay nu bang u fithik'rad e bay be' nika ba pagel riy nra yin' luwan e en ni pilung. ¹⁶ Demturug oren e girdi' nra gagiyegnag be' nib pilung; ma nap'an nra chuw ko pilung, ma dariy be' nra pining e magaer u wan' ko tin i rin'. Rib m'ayfan. Bod ni be lol'oeg e nifeng.

5

Dab mu gur ngam micheg bogi ban'en

¹ Mukol ayuw u rogon e yan rom nga Tempel. Kabfel' ni ngam mman ngaram ni ngam fil ban'en ko bin ni ngam pi' e maligach ni bod e girdi' ni balyang ni der puf u lanyan' e n'en nib mat'aw ko tin nib kireb. ² Mu leam u m'on ni ngam welthin ma dab mu gur ngam micheg ban'en ngak Got. Ya Ir e bay u tharmiy me gur e ga bay u fayleng, go' tin bt'uf e ngamog. ³ Ga ra par ni be magafan'um, ma bmom nra kireb e lik'ay rom, ra yo'or ni mog mrayag ni ngamog ban'en nde mat'aw. ⁴ Ere nap'an ni ga ra micheg ban'en ngak Got, ma ga gurnag u payngin nrayag ngam tay u gil'. Ya ir e dem'ag u wan' be' nib balyang. Ere mu rin' e n'en ni kammicheg. ⁵ Kabfel' e bin ni dab mmicheg ban'en ko bin ni ngam micheg ban'en ma damrin'. ⁶ Dabi mang thin rom e nge waliyem ngam denen, ma ga yan mog ko prist rok Got ni gathi lanin'um ni ngamog. Mangfan ni ngam k'aring Got nge damumuw ngom? Mangfan ni ngam k'aring nge gathey e tin ka mu muruwliy? ⁷ Demturug ko uw urngin e tin ni ga be nameg, ara uw feni yo'or e

welthin ni ga be tay, mar dabisiy ni ngu'um par ni bay madgun Got u wun'um.

Yafos e ba m'ayfan

⁸ Dab mu gin ngay u nap'an ni ga ra guy ni am e be gafgownag e pi'in gafgow ma be siyeg ni nge rin' e tin nib mat'aw ngorad nge tin mat'awrad. Gubin e pi ga' ma bay u tan e gagiyeg rok be' nib tolang ngak, ma yow bay u tan e gagiyeg rok e pi'in kab ga' ngorow.

⁹ Ni mus ko pilung mma pag e taga' nga wom'ngin e woldug.

¹⁰ Fa'anra ba t'uf rom e salpiy, ma dariy bangiyal' nra gaman oren u wun'um; ma fa'anra mum' ni bochan ni nge fel' rogom, ma dariy bangiyal' ni ga ra gaman ko tin ga ba'adag. Rib m'ayfan. ¹¹ Ra be gel e fla'ab rom ma aram e bemun daken e langef ni ngam suguy. N'en nike yag riy ngom e kemus ni ngam nang ni bfel' rogom. ¹² Be' nma maruwel e rayag nib gaman fa de gaman e tin nge kay, machane bfel' rogon e mol rok nnep'. Ma be' ni bfel' rogon e kepag feni yo'or ban'en rok ni dakir mol ni nep' ko magfan'.

¹³ Ba'aray ban'en ni rib kireb ni gguy u roy u fayleng: girdi' nma cha'riy e salpiy ni fan ko ngiyal' nra t'uf rok, ¹⁴ machane me lusnag ni gubin u boch ban'en ni un tanomnag ma de m'ag ngabang me par ndakriy bochu'uw u pa' ni nge pi' ngak pifak. ¹⁵ Gadad ra pag e re fayleng ney ni ku bod ndabad nga langgin ni dariy ban'en rodad. Gubin e tin ni ud maruweliyed ma dariy reb riy nrayag nda feked nge un ngodad. ¹⁶ De mat'aw! Gadad ra yan nri bod rogon ndabad.

Ud marwelgad ni gadad be guy rogon ni ngad facheliyed e nifeng, fa mang e ke yag ngodad? ¹⁷ Ud pired u fithik' e lumor, buchbuchan', magfan', damumuw, nge m'ar.

¹⁸ Ba'aray e ren'en ni gu pir'eg: ran'en th'abi fel' ni nge rin' be' e nge abich me garbad me felfelan' ko tin ke muruliy ko chi par ney nib ngoch nap'an nike pi' Got ngak; irera' tol e girdi'. ¹⁹ Fa'anra pi' Got e fla'ab nge binaw ngak be' me pag nge felfelan' ko pin'em, ma dabisiy ni nge fel'uwan' me felfelan' ko tin ke muruwliy. Ya ireram e tow'ath ni yib rok Got. ²⁰ I Got ke pagdad ni ngad felfelan'gad, dabki magfan'dad nib gel nga feni ngoch e yafos rodad.

6

¹ Ku gguy nu lan e re fayleng ney e bay ban'en riy ni de mat'aw ni ka ni ngongliy. ² I Got e ra pi' ngak be' e fla'ab, nge liw, nge binaw, nge urngin e tin ba'adag, machane dabi pag nge felfelan' ngay. Yug be' nde nang e ra felfelan' riy. Bm'ayfan ma de mat'aw. ³ Rayag ni nge fakay be' ra'ay e bitir, me par nib n'uw nap'an, ma demturug feni n'uw nap'an ni par nib fos, ma fa'anra de yag ngak e birook e f'oth ko felfelan' ma de fel' rogon e gum'eyag nni tay ngak, me'ere gag e nggog ni kabfel' be' nib bitir nni gargaleg ma bayam'. ⁴ De fel' ko re tir nem ni ngan gargaleg; me thimur nga fithik' e lumor, ko gin kan pag talin. ⁵ De guy e tamilang u reb e rran ara ri' lamem e yafos, machane gil'og ma ke pir'eg e toffan ⁶ ni bfel' boch ngak fa'anem nde pir'eg e felfelan' u lan e yafos rok, ni manga ki par nge gaman 2000 e duw. Bin

rriyul' riy e yow l'agruw ma ta'ab yang i n'en e ngranow ngay.

⁷ Gadad ma rin' e maruwel rodad ni kemus ni nge yag ban'en ni ngad ked, machane der gaman.

⁸ Bu uw rogon ni bfel' boch e en ni ba gonop ko en nib bbalyang? Mang bfel' riy ko en nib gafgow ni nge nang rogon ni ngi i par ko re tamilang ney.

⁹ Rib m'ayfan; bod ni yibe lol'oeg e nifeng. Kabfel' ni nge fel' u wan'um e tin bay rom ko bin ni gubin ngiyal' ni ngu'um finey e tin dariy rom.

¹⁰ Gubin e tin ke buch ma kan mu' i duwgiliy ni kakrom, ma gadad gubin ni gadad manang ni dabiyag ni nge togopluw be' ngak be' nib gel rok.

¹¹ Ra i n'uw nap'an ni ga be tugthin, ma aram feni ri be m'ayfan ni dariy gam'ingin ngom. ¹² Bu uw rogon me nang be' e n'en nib th'abi fel' ngodad ko chi yafos rodad ney nib ngoch, ma ba m'ayfan, ni ba yafos ni be thimur ni bod fon ban'en. Uw rogon ma gadad nang ko mang e bayi buch u fayleng u tomuren ni kadm'ad?

7

Pi leam u murung'agen e yafos

¹ Bbugwan ni bfel' e kabfel' boch nga ba florida nib tolang puluwon; ma rofen ni ga ra yim' e kabfel' boch ko rofen nni gargelegem.

² Kabfel' ni ngan yan nga ba tabinaw ni yibe dololoy' riy ko bin ngan yan nga reb ni yibe mur riy, ni bochan e pi'in ka yad bfos e thingar ur puged woran ngorad ni yam' e gadad gubin ni be son nagdad.

³ Kireban' e kabfel' ko minmin, gomanga ra i kirebnag owchem, machane ra uthum e nangan' rom.

⁴ Be' ni yug ma leamnag rogon e felfelan' e bbalyang. En nib gonop e ma leamnag rogon e yam'.

⁵ Kabfel' ni ngi i puwan' e pi'in nib gonop ngom ko bin ngi i tang nagem e girdi' ni manan' ni yad be yog e sorok ngom.

⁶ Fa'anra minmin be' nib balyang, ma bod e rachangal ni be chub lingan u mit ba nify. Dariy ban'en ni fan.

⁷ Fa'anra bannag be' nib gonop be' ma be ngongol ni bod e balyang. Fa'anra ga be fek puluwon e kireb ma ga be kireb nagem.

⁸ Ra nmu'nag ban'en ma kabfel' nga ban'en ni kafinni tababnag. Ku bfel' e gumaen' ko tolngan'.

⁹ Mu kol ayuw ko damumuw rom; defel' ni ngam cha'riy e kireb u wun'um.

¹⁰ Dariy bangiyal' ni ngam fith ni nge lungum, "Mangfan ni ka ba gel e fel' ko tin ke thumur e rran?" De gonop e bin e duwer.

¹¹ Gubin e pi'in kabfos ma ri dabisiy ni ngar gonopgad; ya bod feni fel' ni kan thum'nage gayog ngom ¹² mra yororiyem ni bod rogon e salpiy. Gonop e ra aywegem ndabi buch ban'en rom — irera' fel'ngin e llowan'.

¹³ Mu leamnag murung'agen e n'en nike rin' Got. Uw rogon nra k'iyag be' e n'en ni tay Got nib bugbug? ¹⁴ Fa'anra ga be par ni bfel' rogon e gubin ban'en u puluwom, ma nge felfelan'um, ma nap'an nra yib e magawon, ma nge yib ngan'um:

ni Got e ma pi' e felfelan' nge gafgow; I gur e dariy e ngiyal' ni ga ra nang ko mang e midid ni nge yib.

¹⁵ Yafos rog e bm'ayfan, machane gguy riy gubin ban'en. Rayag ni yim' be' nib manigil me par be' nib fos, ni yug aram rogon ni be' nib kireb.

¹⁶ Ere dariy rogon ni nga yigum fel' ara pag rogon e gonop rom — mangfan ni ngam li'em ngay'?

¹⁷ Machane ku dabi pag fanam kireb fa mu thum' ngaru' ko balyang, mangfan ni ngamum' u m'on ni dawor i taw nga nap'an? ¹⁸ Ngam pilo' riy ni l'agruw. Fa'anra bay madgun SOMOL rom, ma dabisiy nra fel' rogom.

¹⁹ Gonop e kabga' angin ngak be' ko ragag i tagagiyeq ni nge yib angirad ngab binaw.

²⁰ Dariy be' u fayleng ni go' tin nib mat'aw e ngongliy ni gubin ngiyal' ma der ma oloboch.

²¹ Dab mmotoyil nga urngin e tin ma yog e girdi' — ya risach ma ga rung'ag lungun e tapigpig rom ni be yog nem nga dalib, ²² ma ka gur ma gamanang rom nib yo'or yay ni ka ga ma yog boch e girdi' nga dalip.

²³ Gu maruwel ko gonop rog ni nggu sikeng-nag gubin e pin'ey. Mug turguy ni nggu gonop, machane dag chugur ngay. ²⁴ Bu uw rogon me pir'eg be' fan e yafos? Kay gi to'ar rodad, ma kaygi m'omaw' ni ngan nangfan. ²⁵ Machane ri gu tayan'ug ngay ni nggu fil e llowan'; mu gu t'ar u wun'ug ni nggu pir'eg e gonop nge fulweg ko pi duwer rog, ma nggu nang feni kireb nge feni balyang e pinat.

²⁶ Mu gu pir'eg ban'en ni ka ba mo'oy ko yam' — be' ni bpin ni bod ba tafich. Adag rok ni be yog

ngom e bay mu aw ngay ni bod bang i nug; ma pa' nike olobochiy ngom e ke michgiyem ngay ni bod e chen. Ma be' ni mo'on nma yan nga lanyan' Got e rayag ni thay riy, machane fare pin e rayag e pi'in ta denen ngak. ²⁷ Ba'aray rogon ni yog fare Filosofer, gu pir'eg ni buchu'uw ma buchu'uw ko ngilan' ni gu be gaweg e fulweg ko pin'em. ²⁸ Ug sagnag yug boch e fulweg ma da gu pir'eg. Gu pir'eg ta'reb e pumo'on u fithik' bbiyu' e pumo'on nrayag ni gu tay fan, machane ta'reb e bpin mada gu pir'eg. ²⁹ Kemus urngin e tin kug fil: ya Got e ngongliydad ni gadad bogi girdi' ni bfel' ma ba mom rogdad, machane gadad e kadmo'maw' niged rogdad ni girdi'.

8

¹ Kemus ni pi'in nib gonop e manang e tin riyul' i fan ban'en. Gonop e ir e ma siminminnag be' me chuweg e taganan' u owchen.

Ngan fol ko thin ko pilung

² Mu rin' e tin be yog e pilung, ma dab mu gur ngam micheg ban'en ngak Got. ³ Pilung e rayag ni rin' demturug ban'en ni ba'adag, ere muchuw u peowchen; dab mu par ko gin ni bay e wogwog riy. ⁴ Mithmith ko pilung e bay gelngin, ma dariy be' nrayag ni nge togopluw ko n'en ni be rin'. ⁵ N'umngin nap'an ni ga be tay e thin rok u gil', e dariy ban'en nra buch rom, ma be' nib gonop e manang rogon nge ngiyal' ni nge rin' ban'en. ⁶ Bay e ngiyal' ni bfel' nge kanowo'en gubin ban'en ni ngan rin', machane gadad e ri buchu'uw riy e gadad manang! ⁷ Dariy bagdad ni manang ko

mang e bayi buch, ma dariy be' nra yog ngodad.
⁸ Dariy be' nrayag ni nge siyeg e yam' u puluwon ara yin' yaran e rofen ni nge yim'. Ireram ba mael ndabyag ni ngad thaygad riy; dariy liben magad liyeg riy.

Pi'in kireb nge pi'in nib mat'aw

⁹ Gguy urngin e pin'ey u nap'an ni gu be leam-nag rogon e pin'en ni kan ngongliy u lan e re fayleng ney, nib fayleng ni bay boch e girdi' riy nib gel gelingrad ma boch e be gafgow u tan pa'rad.
¹⁰ Errogon, gguy e pi'in kireb ni ka ni k'ayagrad ngalan e low, ma nap'an ni gu be sul u taliw i yib ma be yog e girdi' e sorok ngorad u lan e fare binaw ni ur ngongliyed e kireb riy. Rib m'ayfan.

¹¹ Mangfan ni girdi' e kaygi par ni be ngongliy e kireb? Bochan e kireb e danir gechignag ni aram feni papay. ¹² Be' nib kireb e rayag ni nge rin' e oloboch ni ra'ay yay ma ku be par nib fos. Ahh rriyul, gu manang ko mang e yad be yog: "Fa'anra um fol rok Got, ma urngin ban'en mra par ni bfel' rogon, ¹³ machane pi'in kireb e dariy ban'en nra fel' u puluwrad. Yafos rorad e bod fon ban'en ma yad ra yim' ni kayad ba pagel, ni bochan e darir folgad rok Got." ¹⁴ Machane go' dariyfan e tiney. Mu changar ko tin e yi be rin' u fayleng: Yungiyal' ma pi'in nib mat'aw e be aw e gechig rok e pi'in kireb ngorad, ma pi'in kireb e yad ma fek e tow'ath rok e pi'in nib mat'aw. Gu be ga'ar ba m'ayfan.

¹⁵ Ere ku gu t'ar u wun'ug nra be' ma ngi i rin' e tin ba'adag', ya kemus ni felfelan' rok be' u lan e yafos rok, e abich nge garbad nge lanyan' ni ngi i par ni bfel'. Rayag ni ngad rin'ed e pin'ey u fithik'

e maruwel ni gadad be rin' nike pi' Got ngodad u roy u fayleng.

¹⁶ Ngiyal' ni gu ma guy rogon ni nge man'og e gonop rog ya nggu fil nggu nang e n'en ni yibe rin' u fayleng, mu gu wan gu nang ni ga ra od nnep' nge rran ¹⁷ ma ku dabi chigur ni ngam nangfan ko mang e be rin' Got. Demturug feni almarin ni ga ra guy rogon ni ngam nang ma ridab mu nang. Pi'in yad ba gonop e bay ra ga'argad a yad manang, machane der nanged.

9

¹ Gu par nib n'uw nap'an ngu'ug leamnag urngin e pin'ey mu gguy ni Got e be gagiyeagnag e ngongol rok e pi'in nib gonop nge pi'in nib mat'aw, ni mus ko t'ufeg nge fananikan rorad. Ma dariy be' ni manang ko mang e bay nga m'on ni bayi mada'eg. ² Dariy ban'en nib thil riy. Ka ta'ab wenegan e ra aw ngak be' nib mat'aw' nge be' nib kireb, nge be' nib manigil nge be' nib buchan', nge be' nib alit nge be' danga', nge be' nma pi' e maligach rok nge be' ni der pi'. Be' ni bfel' e dariy e thil rorow be nib tadenen; be' nma micheg ban'en nge be' ni danga' ³ Ta'ab wenegan e ra yib ngak urngin e girdi', ran'ey e ba kireb ni bod gubin ban'en ni be buch u lan e re fayleng ney. N'umngin nap'an ni be par e girdi' ni kabfos, ma laniyan'rad e ba sug ko kireb nge balyang, ma ba tomgin miyad yim'. ⁴ Machane en be par u lan e fayleng ko pi'in bfos e bay buchu'uw i l'agan' rok; ba pilis nib fos e kabfel' ngak ba layon nib yam'. ⁵ Arrogon, pi'in bfos e yad manang ni bay ram'ad, machane pi'in nib yam' e dariy ban'en ni yad

manang. Yad e dakriy e tow'ath rorad; ya kanpag talinrad. ⁶ Urngin e t'ufeg rorad, fananikan, nge tin yad be yim' ni bochan e ke un ngorad ko yam'. Ma dakuriy bayay ni ku ra un nga ban'en ko biney e fayleng.

⁷ Man ngam abich ma ga be felfelan', mu unum nunum wayin u fithik' e felfelan', bfel' u wan' Got. ⁸ Gubin ngiyal' ni ngi i par owchem ni bfel' ma bay e felfelan' riy. ⁹ Ngu'um par nib felan'um ko fare pin nib t'uf rom, u n'umngin nap'an e re yafos ney ni dariy gam'ingin ko gin'en nike pi' Got ngom u roy u fayleng. Mu felfelan' u gubin e rran ni dariy gam'ingin, ni bochane kemus e n'en rayag ngom ni puluwon gubin e magaer rom. ¹⁰ Demturug ko mang e ga be rin' ma ngam rin' ni karimus rogom riy, ni bochan e dakriy ban'en ni ngan rin', ma dariy e tafinay, ma dariy e llowan', ma dariy e gonop u lan e fayleng ko yam' — ni aram e gin ni ngam man ngay.

¹¹ Ku gu nang reb e ban'en, u roy u fayleng ni pi'in yad bmachrag ko mil e gathi urngin yay ni yad ma m'on ko sagreng, nge cha' nib falu' e gathi urngin yay mma gel ko mael. Pi'in yad ba gonop e gathi urngin ngiyal' ma ba gaman e tin nib t'uf ko yafos rorad, ma pi'in ba tamilangan'rad e gathi gubin ngiyal' ma yad bfla'ab, ma pi'in yad ba salap ko gagiyeg e gathi gubin ngiyal' ni yad ma yan ko liw nib tolang. Gubin e girdi mma buch wa'athan. ¹² Dariy be' nra nang e ngiyal' nike taw nga tol'. Ni bod e arche' nra gin ma ke aw ko wup, bod e nig nma aw ko nug, e re gadad nra ngalol e riya' ni yug gadad ra dada' ma kad awgad nga tafich.

Pi tafnay ni rogon e gonop nge balyang

¹³ Ku bay reb e ban'en ni ku gguy, ni be dag rogon nma leamnag e girdi' e gonop u roy u fayleng. ¹⁴ Immoy bochi binaw ni de yo'or e girdi' riy. Me cham ba pilung ngay nib gel gelngin. Nge cholongbiy nge fel'eg rogon ni nge buthug e yoror riy nga but'. ¹⁵ Ma bay be' nib mo'on nma par u lan fare binaw ni rib gafgow, machane ir be' nib lloan' nrayag ni ayuweg fare binaw. Machane dariy be' ni leamnag e re mo'on nem. ¹⁶ Yigguma yog ni gonop e kabfel' ko yargel, machane dariy be' nma leamnag ni be' nib gafgow e ba gonop ara ni motoyil ko n'en ni be yog. ¹⁷ Ka bfel' boch ni ngan motoyil ngab lam nib sobut' mab munguy ni lungun be' nib gonop ko ngan motoyil ko tolul' rok ba pilung u fithik' ba ulung i balyang. ¹⁸ Gonop e ka bo'or fel'ngin ko tatalin e cham, machane ta'reb e tadenen mrayag ni kirebnag bo'or ban'en nib manigil.

10

¹ Lal nike yim' e rayag ni nge kirebnag bon ba melor i florida, ma bochi ngongol ni pinat e rayag ni thang e bin th'abi ga' e gonop.

² Karogon ni be' nib gonop e ma rin' ban'en ni bfel' ma be' nib balyang e ma rin' ban'en nib kireb. ³ Farad pinat e ba gagyel ni mus ngak e milekag ni yad ra mada' u kanawo' mra nang; yad ma pag gubin e girdi' nge nang ni yad bbalyang.

⁴ Fa'anra damumuw e en nib ga' rom ngom, ma dab mu pi' babyorem ni ngam tal ko maruwel; ma tin ni rib kireb ni ka mu rin' e rayag ni ngan pithgem riy ni fa'anra mu th'ab gulngam.

⁵ Irera' ban'en nde mat'aw ni ku gguy uroy u fayleng — ban'en nde mat'aw e pi tagagiyeg e yad tapgin. ⁶ Girdi' nib pinat e ni pi' e liw ngorad nib tolang mab ga' lungun min fek owchey ko pi'in ba yo'or ban'en rorad. ⁷ Kug guy e sib ni be yan u os ma be yan e pilung u but' ni bod e sib.

⁸ Fa'an ga ra ker e low, ma ga ra mul nga langgin; ma fa'an ga ra bilig e rungrung nga barba', mra k'adem e porchoyog. ⁹ Fa'anra ga be maruwel u lan e gin yima ker e malang riy ma ga ra maad'ad ko malang. Fa'anra ga be sey e l'ud ma ga ra maad'ad riy. ¹⁰ Fa'anra mo'gug e tow rom ma dab mu uthum, ma aram e nge gel boch e maruwel rom ngay. Kabfel' ni ngam tanomnag ban'en nga m'on. ¹¹ Dariy angin ni ngam mongmoreg ba porchoyog ni fa'anra mu pag nge k'adem u m'on. ¹² N'en nma yog be' nib gonop e ra ga'nag bugwan, machane be' nib balyang e ra kirebnag ir ko thin rok. ¹³ Ma tabab ko welthin ni dariy gam'ingin me yan i museg ko thin ni damumuw ni yaba'. ¹⁴ Be' nib balyang e dertal ko numon.

Dariy be' ni manang komang e ra yib ni migid, ma dariy be nrayag ni yog ngodad komang e ran rin' nga tomuren ni kadm'ad. ¹⁵ En nma maruwel nge aw parwon e rib balyang ni mus nga kanawo'en nga tabnaw ma dabi pir'eg.

¹⁶ Ba gafgow ba nam ni pilung riy e ka ba pagel ma pi tagagiyeg e go' mur e yad be tay ni n'umngin e nep'. ¹⁷ Machane bfel' wa'athan ba nam ni pilung riy e ma duwgiliy e tin ngan rin' ma pi tagagiyeg riy e yad ma abich u ngalan' e abich, ma yad ma kol gafalrad ma darir chingaw'gad.

¹⁸ Fa'anra kaygi gamead be' nde fal'eg e chigiy ko naun rok, ma ra lul', ma fare naun e bayi puth nga but'.

¹⁹ Mur e ra felfelan' nigem ma wayin e ra ba'udeg lanin'um, machane galin'ey e dabiyag ngom ni fa'anra dariy e salpiy rom.

²⁰ Dab mu thibthibnag e pilung, ni mus ni ngam kathkathnag madab mu rin', ma dab mu thibthibnag e pi'in ni bfel' rogon, ni mus ni fa'anra go' gur u senggil rom. Ya richey me fek ba arche' lungum nge yog ngorad.

11

Tin nma rin' be' nrrib gonop

¹ Mu tay e salpiy rom nga reb e bank u reb e nam, me yan i reb e rran me yib e win riy ngom. ² Mu tay e salpiy rom nga boch e bank u bang ngu bang', mu tay nga boch ni pire', ya da mu nang ko mit i mang buchwa'athan e bay yib ngalan e re fayleng ney.

³ Ra sug e manileng ko ran, me aw nn'uw. Gin nra thig ba ke gek'iy ngay e aram e gin ni bay i par riy. ⁴ Fa'an ga ra son nge yan i taw nga nap'an nike yan i fel' e nifeng nge yafang mfin mu yung ban'en, ma dabiyag ni mu yung ban'en, ma dabiyag ni ngam kunuy e ggan nike yib ko woldug. ⁵ I Got e sunumiy urngin ban'en, ri dabiyag ni nge tamilangan'uy ko pin'en nma rin', ni bod rogon ndabiyag ni nge tamilangan'uy u rogon bbitir ni be ga' u yin be' ni bpin. ⁶ Mu yung e woldug rom ni kakadbul nge blayal'; ya dabiyag ni ngam nang ko gubin nra tugul ni bfel' rogon fa dangay, ara reb

e ra tugul boch ni bfel' rogon ma boch e dabi fel' rogon.

⁷ Ba manigil ni nge yag ni ngu'un felfelan' nga fel'ngin e tamilang ko rran. ⁸ Ngi i felan'um ko gubin e duw ni ga be par ni gabfos. Ndemturug n'umngin nap'an nra um par, ma dabi m'ay u wunum' ni ga ra yim' ma ka ba n'uw nap'an ni ga ra par ni gab yam'. Dariy ban'en ngabang ni nge lagan'um ngay.

Fonow ko pi'in ke taw nga yangarrad

⁹ Girdi' nike taw nga yangren, mu felfelan'gad nga yangarmed. Mu felfelan'gad e chiney nike taw nga gelingmed. Mu rin'ed e n'en ni gimed ba'adag ni ngam rin'ed, mi gimed lek fiti lanin'med. Machane dabi m'ay u wun'med ni Got e ra pufthin nagmed ko tin gimed be rin'.

¹⁰ Dabi magafan'med nga ban'en ara mu paged ban'en nge k'ar amith ngomed. Gathi bay um pired ni kigimed bpagel nib n'uw nap'an.

12

¹ Ere mu leamnag e en ni sunumiyem ko ngiyal' ni ka gabpagel ndawor mu taw ko pi rran nge duw ni kabay nga m'on ni bay mu taw ngay ma kam pilibthir, me lungum, "Dakugur felfelan' ko biney e tamilang." ² Ni aram e ngiyal' nike achig ram'en e yal' nge pul nge t'uf ni ga be guy, ma manileng ni nge aw nn'uw e yugu be par u lang. ³ Ma pa'am ni i yoror rom e bayi par ni be t'on, ma ayim nib gel e chiney e bayi par nike waer. Nguwelem e bayi par nri ka in nike mo'maw' rogon ni ngam yeng e ggan ngay, ma ke bo'gol e changar rom.

⁴ Mayngar u daken e kanawo' e ke achig lingan u lim. Bayi chugur ni dab ku mu rung'ag lingan e bil flowa ara musik ni yibe chubeg, ma yugu ra non e bin som'on e arche' ma ga od. ⁵ Ma bay um rus ko yungi n'en nib tolang, ma ga ra yan ma ga be rus nigem nrichey ngam dol'. Me par lolugem nike manna'; ma kam me'waer ko yan, ma dakuriy ban'en ni ga be ar'arnag.

Bay darod ko gin tomur ni nga da toffangad riy, ma bay un dololoy' u kanawo'. ⁶ Fare chen ni silber e bayi math', me mul fare magal nib gol nge pil; fare tal ni bay ko luwed e bayi math', me pil fare rume'. ⁷ Dowef rodad e bayi sul ko but', ma lanin'dad ni Got e pi' ngodad e bayi sul ngak.

⁸ Ba m'ayfan, ba m'ayfan, aray e thin rok Filosofer. Gubin ban'en ko biney e tamilang nrib m'ayfan.

Ngam Liyor ma ga fol rok Got

⁹ Machane bochan e Filosofer e ba gonop, made tal i machibnag e girdi' ko n'en ni manang. I fil e yubug i thin ni bay e gonop riy mri tayan' i sikengnag rogon feni rriyul' e yubugithin nem. ¹⁰ Fare Filosofer e i guy rogon ni nge yog ko thin nib simnguy, machane pi thin ni yoloy e rib riyul'. ¹¹ Pi thin ko gonop e bod noch lay i ren ni kan uthum nma fanay e pi'in nma gafaliy e saf ngu'ur gafaliyed e saf rorad ngay, thin ni gonop nikan kunuy e ra par ni rib mmich ni bod bogi ban'en ni kan rrichbiy nga ta'bang. Gubin ni yib rok Got, ni ta'are tagafaliydad ni gadad gubin.

¹² Fakag, kabay ban'en ni ngam kol ayuw riy. Dabi mus e mayol babyor, yug ra almarin i fil ban'en mra thay parwom riy.

¹³ U tomuren urngin e pin'ey, ma ka ta'reb e kabay ni nganog: Nge yib madgun Got u wun'um, ma ga fol ko tin ke ta'chiylen, ya kemus fan e girdi' ni sunmiy. ¹⁴ I Got e ra pufthinnag urngin ngongoldad, ni tin ni bfel' nge tin nib kireb, nge mus ko tin ni unrin' nib mith.

Bible Ni Thothup
The Holy Bible in the Yapese language of the
Federated States of Micronesia

Copyright © 2007 Bible Society of Micronesia

Language: Yapese

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

    You include the above copyright and source information.

    You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-12-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 30 Nov 2021

37b6628b-b71d-5df3-af33-fc1d4dd69788